

پرتاب سنگی دیگر بر جسد هایدگر یا نجات متون او؟

سہا مشرقی

■ نگاه تیربینانه بسیاری از متفکران هموز در دهه های واکاوی لایه های پنهان آن بخش از اندیشه های هایدگر بوده که نوعی معطوف به رابطه هایدگر با ناسیونال سوسیالیسم است. نکته ای که بسیاری از متفکران و پژوهشگران نمی توانند آن را نادیده بگیرند، حمایت پرشور هایدگر از جنبش ناسیونالیسم در سال ۱۹۳۳ است. میگل د استنگی بر این نظر است که ما نیازمند بررسی تفکر هایدگر هستیم تا از این طریق به زمینه ها و مبادیهای این سیاست راه یابیم. با این همه، آرون اف کاتب «هایدگر را هم سیاسی» چیزی را می داند. فریضه هایدگر می باید که به زعم او نمی توان وی را هم ریدیف ایدئولوگ های نازی قرار داد. هر چند مولف درصدد مبراساختن هایدگر از دامن این سوءظن نیست اما یافتن معنای رابطه هایدگر را با ناسیونال سوسیالیسم تنها از طریق ردیابی پیشه های هایدگر تفکر هایدگر ممکن می داند. فریضه هایدگر مولف در کتاب «هایدگر را هم سیاسی» این است که تبیین مساله مذکور، مدت ها پیش از سال ۱۹۳۳، در آن بخش هایی از کتاب «هستی و زمان» که به تاریخ بندی داراين اختصاص دارد، آغاز می شود. میگل د استنگی همچنین به طرح این نظر مبادرت می ورزد که تفکر آلمانی هایدگر به هیچ وجه فانیستی نیست، بلکه شماری از بنیامین ها را جای انذار در که سال ۱۹۳۳ جهت استقبال از قدرت رسیدن نازیسم و مشروعیت آن بسیج شده اند. نکته مهم دیگری که مولف درصدد تبیین آن است که این رابطه نمی تواند منحصر به دوران سیاست دانشگاهی باشد؛ بلکه اکثر درس ها و نوشته های هایدگر از سال ۱۹۳۴ تا ۱۹۴۵، خاصه آنها که به هولدولرین و نیچه اختصاص دارند، کوششی هستند برای درگیر شدن با واقعیت ناسیونال سوسیالیسم، درگیر شدن با وضعیت سیاسی و تاریخی غرب و همچنین با حال و آینده آلمان در عصر تکنولوژی سیاهی. «۴۱» مولف در این اثر می گوید به تفصیل نشان دهنده آن که رابطه کی و کجراخ می دهد. مهم ترین عامل پیش برنده میگل د استنگی برای نگارش این اثر، نارضایتی او از نوشته هایی راجع به هایدگر در آمریکای شمالی بوده است. او درباره وضعیت تفکر در باره «سوایی» هایدگر در ایالات متحده بر این نظر است که «در غالب موارد پیش از آنکه کاشف تفکر هایدگر باشد وضعیت این کشور و

هایدگروامر سیاسی

میگل دیستگی

سیاوش جمادی

ناشر: ققنوس

چاپ اول: زمستان ۱۳۸۹

روشنفکران را آشکار می‌کند. ص ۳۰» بنابر این مقصود مکیل دیبسنی از نگارش کتاب «هایدگر و امر سیاسی» پر تاب نبودی دیگر بر جسد هایدگر نیست بلکه به تعبیر خودی نوعی موضوع بحث متون هایدگر دارد. بر کاراست، «جست‌از معادله سادهدای که خواهی‌نگویی کم کم دارد پذیرفته می‌شود، معادله‌ای چندان ساده و چندان راحت که کمابیش مقاومت‌ناپذیر شده است: هایدگر از نازی بود، هایدگر از اول تا به آخر نازی بود. ص ۳۲» به هر حال اگر بنیادست درباره سرنوشت امر سیاسی در قرن بیستم پی‌بندی‌شده، فکر هایدگر جایگاهی مهم دارد. این اثر از شن‌فصل با نام‌های، در مرز سیاست، سیاست باستانی، بعد از سیاست، کاربرد آزاد امر ملی، قبل از سیاست و خیره در خاموشی تشکیل شده است. پنج فصل نخست از موفات محملی می‌داند که در آن سیاست را به تفحص تبدیل تر مورد تفکر و پرشش قوت می‌دهد. فصل پایانی کتاب نیز به مساله هایدگر در مواجهه با یهودا اثر اختصاص دارد. اما ترجمه و ویراست دوم از این اثر؛ کتاب هایدگر و امر سیاسی پیش از این با عنوان «هایدگر و سیاست» چاپ شده بود و اکنون مترجم با گذشت هفت سال از آن ترجمه دست به ویرایش آن زده است. تغییرات این ویراست معادل گزینی‌های جدید برای برخی مفردات، تغییرات بسیاری در ترکیب، با جملات و نقل قول‌ها می‌شود. همچنین برخی پانویشت‌ها حذف و برخی دیگر جرح و تعدیل شده است. ویراست جدید این اثر حاصل مقابله دوباره ترجمه پیشین با متن اصلی است. نگاشته که معنادر که چاپ دوباره این اثر با چنین تغییراتی در حکم چاپ کتابی تازه است. البته جدای از مقدمه‌اش بر چاپ نخست این اثر از راینر حنف کرده و یکی از دلایل آن نراسایی‌هایی در طرح و شرح ماجرای سیاسی هایدگر در آن مقدمه است. این اثر در شمار مجموعه کتاب‌هایی است که دبیران آن، کنیث است پیرسون از دانشگاه واوریک و سایمون کریچلی از دانشگاه اسکس هستند و کتاب‌هایی چون «فوکو و امر سیاسی»، «دریدا و امر سیاسی»، و «تیجه و امر سیاسی» نیز از دیگر آثار این مجموعه هستند. هدف اصلی ناشران این مجموعه بررسی مباحث سیاسی است که متفکران قارامی زمان ما را به اندیشیدن واداشت است. مهم‌ترین ویژگی این اثر را می‌توان از خوانی و ارایه تصویری روشن از دوره فکری هایدگر برشمرد.

در یاد بر بغل از انتشارات سیمین دخت منتشر کرده است. گزیده ابیات بیدل دهلوی به کوشش کریم رحبزه‌اده آنچه در این کتاب آمده نه گزیده اشعار، بلکه گزیده‌ای از ابیات بیدل است. این نوع برخورد در گزینش کتاب را از گزینش‌های دیگر متفاوت می‌داند. این درست گزینش‌ها در ادبیات ایران بیشتر دیده‌ام اما نوع انتخاب و نیز خود بیدل دهلوی و نام کریم رحبزه‌اده روی کتاب باعث شد توجه مرا به خود جلب کند. این کتاب، کتاب این روزهای من است. کریم رحبزه‌اده مقدمه‌ای کوتاه و بسیار کوتاه بر این کتاب نوشته است که بیشتر شرح توضیح چرایی و چگونگی انتخاب ابیات است. اشعاری که حذف شده‌اند، تنها یک بیت از آنها باقی مانده است. رحبزه‌اده در دلیل انتخاب و شیوه کارش تنها به این نکته بسنده می‌کند که دلیلی علمی برای آن ندارد و تنها ذوقی با آن برخورد کرده است. من این ذوق را دوست دارم و آنچه مرا به نوشتن این معرفی وادار کرد، بیشتر و بیشتر همین ذوق به کار رفته در آنهاست. شبیهی‌های از بیدل دهلوی انتخاب شده و به صورت پلکانی و شعر نثرآور نوشته شده است. در تاریخ ادبیات می‌خواهم که بیدل دهلوی که یکی از نمایندگان سبک دشوار هندی است، یکی از مشکل‌ترین شاعران زبان فارسی است. نخستین حسن این مجموعه قابل فهم کردن بسیاری از ابیات‌های شاعر است برای نسل جدیدی که علاقه‌مند به زبان و ادبیات فارسی هستند. این توجیهی این عنوان کتاب توسط کریم رحبزه‌اده از استاد گرامرقدردکتر محمدرضا شفیع‌کی‌دکنی می‌گیرم. دکتر دکنی در مقدمه‌ای که بر کتاب شاعر آینه‌ها بررسی سبک هندی و شعر بیدل نوشته است، نوع سبک هندی را اینچنین می‌بیند: «... به توصیف‌گانی که قصد ورود به مدخل این سنت ادبی را دارند، نوصیه می‌کنم اگر غزلی را شروع کردند و هیچ چیز دستگیرشان نشد، ادعا می‌دهند تا به غزل دیگری برسند، در آن غزل هم لازم نیست زیبایی تمام ابیات را در همان مطالعه نخستین احساس کنند. هر مقدار بیت را که توانستند در بایند، کافی است، بعدها فرصت خواهند داشت که تمام ابیات آن غزل را مورد التذاذ هنری قرار دهند، حتی اگر در غزلی بیتی نیافتید که شما را تحت تأثیر قرار دهد، به مصراع‌های هم می‌توانید قناعت کنید» در بسیاری موارد مصراع، باز یک دیوان شعر را انجام می‌دهد...» (شفیع‌کی‌دکنی ص ۷۹) این سخنان شفیع‌کی‌دکنی زیبایی‌شناسی این سبک را به خوبی نشان می‌دهد. شاعران تک بیت‌های درخشان، گزینش کریم رحبزه‌اده هم می‌تواند بر اساس همین گفته دکتر دکنی قابل توجیه علمی و نه تنها ذوقی باشد. این کتاب که مرا به خواندن شعرهایی از بیدل وادار می‌کند که زیبایی‌شناسی، ادبیات و هنر و پژوهی دارند. باز به دکتر شفیع‌کی‌دکنی رجوع می‌کنم، ایشان در مقدمه کتاب‌شان می‌گوید در برخی از غزل‌هایی که از بیدل انتخاب کرده، بسیاری از ابیات را حذف کرده و گاه حتی شعر را به پنج بیت‌های نیز تقلیل داده است. کریم رحبزه‌اده اما با رافتر گذاشته و به بیت‌هایی از بیدل بسنده کرده است. «بیدل ابیات بیشتر و به پیچیده‌ای از بیدل برخوردار دارد. در این کتاب ابیات بیدل را به گونه‌ای که می‌تواند با طیف وسیعی از مخاطبان ارتباط برقرار کند. ضمناً سعی شده به نگاه بیدل در حوزه خیال، خلیا ورسد. (رحبزه‌اده ص ۳)

اما برخورد کردن با ابیات این کتاب نوعی زیبایی‌شناسی دیگری را در دست داده است. نوشتن ابیاتی از ادبیات کهن ایران خارج از رسم گذشته‌اش. این خودش نوعی زیبایی به شعرها اضافه کرده و خواندن آن را برای خواننده جوان امروزی که بیشتر عادت به شعر پلکانی دارد، آسان تر کرده است. بنابراین به جای اینکه یک بیت را در دو مصراع بخوانیم، می‌توانیم شعرهای بیدل را نیز زیر هم و با چپ‌نویسی جدید مرور کنیم.

«در هوای تپانمه‌ای / اگر ناشامی کنم / رنگم از بی‌پالطی /

پال کبوتر می‌شود» (رحبزه‌اده ص ۶۸)

معیبره ییډل د هلوې، عكس: فارس

نگاهی به «دریا در بغل» گزیده شعرهای بیدل دهلوی

به هند رفته‌ها

بهاء الدین مرشدی

بیت‌ها در معنی، کامل هستند تنها شکل چپ‌نشان
تغییر کرده‌از میان بسیاری بیت‌ها گزینش شده‌اند. بیدل
یکی از پر بیت‌ترین شاعران ایرانی است، پس پیدا کردن
بیت‌های ناب در میان اشعارش شعر، کار آسانی نمی‌تواند
باشد اما در کتاب دریا در این‌جا به خوبی با این نوع گزینش
روبرو هستیم. گزینش‌های دیگری از این کتاب در زیر
می‌آورم:

«غیرت آن قامت ز عنا/ بلند افتاده است/ یک سر مژگان /
اگر مردید/ اسر با کنایت» (ع/ج: ص ۱۱۱)
یا
«بیدم/ ناله کردم/ داغ گشتم/ خاک
گردیدم/ وفا/ افسانه‌ها دارد/ که می‌باید
شید از من» (ع/ج: ص ۱۷۰)
شاید خود سبک هندی نیز این
نوع گزینش را توجیه کند. به دلیل
پیدایش‌های بی‌شماری این سبک،
گزینش‌های اینچنینی از این نوع شاعران
ضروری است. هم به دلیل آشنایی با

نگاهی به «تفریق جمعی» تالیف داریوش معمار

انکار نقد

علیرضا عباسی

تاویل به خصوص در شعر نیست، بلکه به معنای قاطعانه در روشنگاری، اعمال فکر، کشف ایده یا بیرون کشیدن زوایای لایه‌ای آن می‌باشد که بیشتر به عهده منتقد است تا مخاطبی که دامنه تاویل برای او باز می‌باشد. به‌طور کلی برای منتقد حرفه‌ای با فاعلانی که به هر حال در حوزه نقد فعالیت می‌کنند و باید دایره مطالعاتی و معلوماتی‌شان در حوزه‌های مختلف اعم از اجتماعی، ادبی، روانشناختی، فلسفه، جامعه‌شناسی، سیاسی و... نیز فعال باشد، عدم اطمینان یا تردید در آرایه قابل پذیرش نیست و نمی‌توان قبول شرطی و دایره‌ی‌شک را در حوزه نقد جدی دخالت داد.

عدم اطمینان در حوزه نقد (استوار بر پایه‌های مستند علمی و فکری) خود عامل بازدارنده و از پیش تعریف شده‌ای را پیش روی جسارت شکل‌گیری ایده نقادانه و مستقل از متن فراهم می‌دهد که همین امر بدون شک یکی از علت‌های عدم شکل‌گیری و پویایی منتقد حرفه‌ای در جامعه ادبی ایران است. در کتاب ارزشمند نگاه خیره منتقد به قلم و ترجمه امیر احمدی آریان، مطالب بسیار قابل توجهی در خصوص بازخوانی متن و آرایه اطلاعات برای افزایش معلومات خواننده و مقایسه آن با آرایه منتقد و ضرورت فاصله‌ا‌ی از متن آرایه شده که مطالعه دقیق این کتاب را برای تمامی علاقه‌مندان و فعالان حوزه نقد ضروری کرده است. اگر از بحث مهم ضرورت وجود فکر و قاطعیت متن در حوزه نقد که خود مجال فراوانی برای گسترش می‌طلبد، بگذریم، تفرق خود را به معطوف و تحلیل‌های موجود در کتاب نگاه جمعی معطوف کنیم، و بی‌گویی‌های قابل توجهی را در آنها خواهیم یافت که نشان از عمق توجه مولف به شکل‌گیری ایده در تحلیل‌هایش نسبت به عنوان‌های

معیبره ییډل د هلوې، عكس: فارس

برای دستیابی به مفاهیم تازه و جست‌وجوی معانی بیگانه است.» (شمس لنگرودی ص ۹۶)

یا درباره ایجاز و ابهام که مشخصه هر شعری است، چنین نظری را درباره این عناصر در سبک هندی دارد:

«هر چند ایجاز و ابهام پیش از این نیز همواره نقش مسلمی در شعر داشته، ولی شاعران این سبک این عناصر را چنان به کار گرفتند که گاه شعر تا حد غیر قابل نفوذی فرشته و موجز می‌شد.» (شمس لنگرودی ص ۱۰۰)

مجموعه این عوامل است که خوانند سبک هندی دشواری‌های خاصی پیدا می‌کند و برای خواننده‌ای که علاقه‌مند به شعر است، خوانند این شعرها را دشوار ساخته و کتاب در یاد ر بغل تمام دشواری‌های شعری بیدل دهلوی را: از اشعار سبک هندی کتاب گذاشته‌شده و زیبایی‌ها و ویژگی‌های منحصر به فرد آنها به نمایش گذاشته شده است. بی‌گمان با شناخت تخصصی‌ای که کریم رحب‌زاده به ادبیات کهن ایران دارد، انتخاب‌های صورت گرفته انتخاب‌هایی کارشناسی شده هستند. انتخاب‌هایی که بهترین ابیات را در خود راه داده است. در پایان باز به دکتر شفیعی کدکنی و کتاب شاعرانینه‌ها رجوع می‌کنم. دکتر کدکنی در مقدمه کتابش چنین آورده‌است: «بی‌گمان همه دوستداران شعر، آمانگی کتاب برای التذاذ اشعار و آرد ندارند. یا بهتر است بگویم، بیدل کشوری است که به دست آوردن ویزای مسافرت به آن به آسانی حاصل نمی‌شود و به هر کس اجازه ورود نمی‌دهد ولی کسی این ویزا را گرفت، تقاضای اقامت دائم خواهد کرد. شاید به این حساب او در میان بزرگان ادب ما، در آشناترین چهره شعر فارسی باشد... شعر بیدل معاصر، جدیدی است و به هندسه ویژه‌ی خوش...» (شفیعی کدکنی ص ۹ و ۱۰)

کتاب دریا در بغل را بنابه گفته دکتر کدکنی، ویزی آرزو و به کشور بیدل می‌دانم. کتابی که سعی کرده باشگاه و شیوایی امروزه به سراغ یکی از شاعران مهم ادبیات فارسی برود و چهچرایی ملموس از این شاعر ترسیم کند. گریه کرده باشد که در این کتاب ۱۹۴ بیت از ابیات بیدل را گزینش کرده که هر کدام را به صورت شعری مستقل به نمایش گذاشته است. بیت‌هایی که هر کدام در زیبایی شناسی و در مفهوم و شعرهایی کامل هستند و به چیز دیگری نیاز ندارند. بنابراین رنگی که با شعرهای این کتاب رو به می‌شوی، کوتاهی و زیبایی که بارها ما را بخود می‌کشاند.

«شف‌خونی که دارم/ تا چکچین/ خاک می‌گردد/ چه/ مسان گیرم/ به این بیتی/ مایگی/ دامان قاتل را!» (جانب‌زاده ص ۱۸) شعر بالا از نظر معنا، شعری مستقل است. قطع‌هایی که در آن صورت گرفته نیز به زیبایی شعری افزوده است. تمام ۱۹۴ بیت گزینش شده در این کتاب از چنین زبانی‌ای بهره‌مند هستند. این کتاب در تیراژ ۱۱۰۰ نسخه و در ۱۸ صفحه با قیمت ۴۰۰۰ تومان در انتشارات سینم و دشت چاپ شده است. این کتاب می‌تواند زمینه‌ای برای ورود به این نوع نگاه به ادبیات باشد. ادبیات، در نهایت امری ذوقی و هنرمندانه است. هنر شاعران مهمی چون بیدل در میان ابیاتی از شعرها ممکن است بر بسیاری خوانندگان پوشیده بماند. چنین کتاب‌هایی از شاعران خودآشناتر می‌تواند ویزای سفری باشد به کشور این شاعران. شاید در احوال سبک‌بندی و به هنر گفته‌ها شعرانی را ببینیم که به با شعر این شاعران پیوند بر خورد سلیقه‌ای، ذوقی و در عین حال کارشناسانه با آنها داشت.

- ۱- شفیعی کدکنی، محمد رضا - شاعر آینه‌ها - نشر آگه - چاپ سوم ۱۳۷۱
- ۲- شمس لنگرودی، محمد - گردباد شور جنون - نشر آدینه - چاپ اول ۱۳۶۶
- ۳- رجب‌زاده، کریم - دریادار بغل - نشر سیمین‌دخت - چاپ اول ۱۳۸۹

کمیت آثار و نظرات این شاعران و از طرف دیگر به دلیل آشنایی بودن آنها در میان جامعه مخاطب، تحلیل‌های صورت گرفته، دارای قابلیت گسترش بیشتری هستند، باید به یاد داشت که مولف در پیش‌گفتار خود ارایه نموده، مختصر مطالب توجه‌بخش است. خود این نکته نیز لازم نمی‌آید که مولف با وجود توجه به اختصار مطالبی ناسته تحلیل‌های قابل توجه و مناسبی ارایه دهد که رعین حال بر خودار از شیوه علمی نوشتاری و گفتاری و ان می‌باشند و برای مخاطب قابلیت درک مناسبی را بجای می‌کند. تنها مساله‌ای که می‌تواند مورد انتقاد قرار گیرد، در این موضوع است که اشاره به چند مورد و متخبر (مشهور) با استناد به گفته مولف) و تحت عنوان گزیده‌ای از بهترین شعرها، به صورت رها شده یک کتاب تحلیلی که وجوه نقد را در خود پرورش داده، راضی‌کننده نیست. مولف می‌توانست از آثار شاعران مورد نظر به عنوان نمونه‌هایی در نقد، استفاده و برای تری منابع، مجال این نوشته‌ها کم‌کم رو به بیضه محتوای مطالب، برای تعیین ارزش صحت یا نشتش در برابر مقاطعی از آنها را نمی‌دهد و در اینجا دلش بر آن بوده که کلیت اثر و عملکرد نویسنده‌اش بیشتر مورد بررسی قرار گیرد، چراکه قابلیت ایجاد بحث در موضوع مطرح شده یا ریزنگری برای جزء اثر و گزارش مولف در تحلیل‌های صورت گرفته وجود ارد. به دلیل اینکه در بخشی از مقاله به ضغف عدم طبعیت برخی متون که تحت عنوان نقد ارایه می‌شوند، اشاره شد، لازم به توضیح است که اتفاقاً نویسنده کتاب فریضی جمعی به جز آنکه در پیش‌گفتار خود میل به دیدار نشان داده، در تحلیل‌هایش تردیدی به خود راه می‌دهد و قیود شرط را بر عامل نوشتار نشانی را فغانی کند. از تألیف تقریر جمعی از یک‌ایده قاطع فکر ناظر بر موضوع نقد بهره می‌برد و تحلیل‌های وی، هرچه می‌توانست از وجوه تطبیقی نقد و نیز فکر نقادانه امی‌تری برای ایجاد فکر در مخاطب، به خودار باشند، با همین کیفیت نیز شاخص‌های نقد را می‌توان در متون تحلیلی وی شاهد بود نیز ارزش اندیشه مستقل طری در گیر بودن و اخلاص و نظرات انشایی مورد طری در این کتاب، محفوظ است.

۱۳ • دوشنبه ۱۲ اردیبهشت ۱۳۹۰

نگاه

کتابی حد فاصل فلسفہ و روش تحقیق
منیرہ پنچ تنی

در بدنه علوم انسانی و اجتماعی ما، چه ارتباطی میان فلسفه و روش وجود دارد؟ روش چیست؟ چگونه می‌توان روش را ارزیابی کرد؟ به عبارت دیگر آیا روش هم وجود دارد؟ ما تا کی اندازه به فلسفه روش پرداخته‌ایم؟ می‌توان یکی از مهم‌ترین مسایل فیلسوفان در حوزه معرفت‌شناسی را چگونگی دستیابی به شناختی موفق و متقن درباره جهان اجتماعی و طبیعی قلمداد کرد. هدف فیلسوفان از ساخت دستگاه‌های فلسفی برای مطالعه انسان و جهان، دستی در کسب معرفتی موفق در شناخت انسان و جهان بوده است. هر فیلسوف و محقق به ارابه نظام معرفت‌شناسی خود در قالب روشی مشخص دست زده است. اما آنچه عمدتاً در فرآیند توسعه معرفت به نقد کشیده می‌شود معرفت یا دانش حاصل از اندیشه است و هیچ‌گاه روشی که این فیلسوف یا محقق به کار برده مورد ارزیابی قرار نمی‌گیرد. به تفکر به کار برده در منتج بیشتر از روش بر ساخت معرفت مورد نقد و ارزیابی قرار گرفته و کمتر به این سوال بنیادی‌تر پرداخته شده که آیا ابزار یا روش تولید معرفت دارای شایستگی معرفت‌شناختی است یا خیر؟ در اینجا منظور از روش، نه روش‌های متمم و متعارف بلکه خود روش به معنای بنیادین آن است. این مساله دغدغه اصلی محمدمپور در نگارش کتاب «روش در روش» است. او با این عنوان در صدد نشان دادن این موضوع است که روش‌های تحقیق یا تولید دانش نیز خود از اصول، منطقی، معیار و روش خاصی پیروی کرده و جای مجادله دارند. هدف او پرداختن به زیربناهای فلسفی و روشی، خود روش‌های تحقیق است. پرسش اصلی مولف را می‌توان چنین خلاصه کرد: «روش روش چیست؟». بنابراین، کتاب «روش در روش» به تدریس و آموزش روش‌هایی پردازد، بلکه در صدد است محققان را با مبانی و مفروضات فلسفی و پارادایمی روش‌های تحقیق آشنا کند. در همین رابطه باید به یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های کتاب اشاره کرد و آن اجتناب مولف از مباحث پیچیده فلسفی از یک سو و دوری از زبان خشک روش‌های تحقیق از دیگر سو است. از آن جایی که در سال‌های اخیر حجم قابل توجهی از کتاب‌های فلسفی و علوم اجتماعی به زبان فارسی ترجمه شده است، اما به‌زعم نویسنده جایگاه این آثار در عرصه دانش، تحقیق و زندگی علمی ما مشخص نیست. نکته مهم بعدی این

روش در روش
احمد محمدپور
 ناشر: جامعه‌شناسان
 چاپ دوم: ۱۳۸۹
 ۱۳۰۰ تومان

است که در جامعه علوم انسانی کشور هیچ اتصال قابل توجهی بین فلسفه و روش وجود ندارد و یکی از شواهد این مدعا هم خیل عظیم کتاب‌های روش تحقیق بوده که کارایی آنها ارزیابی نشده است. اما می‌توان کتاب «روش در روش» را کتابی در حد فاصل فلسفه و روش تحقیق به شمار آورد. «یعنی آن چنان فلسفی و غاضی که به خطای پیچیده‌تری دچار شود و نه آنقدر روش‌محور، آمار یا عملیاتی که فراتر از تکرار مطالب دیگران نرود.» محمدپور این اثر را در شش گفتار و ۱۸ فصل نگاشته است. گفتارهای این اثر به ترتیب عبارتند از: «کلمات و ملاحظه‌ها»، «پارادایم‌های عینی‌گر»، «دور، گذار» و «پارادایم‌های سوسی‌گر»، «پارادایم‌های انتقادی»، «پارادایم‌های ترکیب‌گر». از مهم‌ترین ویژگی‌های اثر محمدپور این است که جدا از بررسی بنیان‌های فلسفی و پارادایمی روش‌ها، می‌کوشد محقق و خواننده را نسبت به آنچه امروز در قلمرو تحقیق‌های اجتماعی در کشور جریان دارد، حساس کند و ابزارهای معیارهایی برای نقد و ارزیابی این تحقیقات را در اختیار وی بگذارد.

از دیگر شاخصه‌های این اثر باید از خلایق و نوآوری مولف برای ارائه مطالب یاد کرد، به گونه‌ای که حاشیه‌ها، جدول‌ها و اطلال‌های شگفت‌انگیز عنوان «حبه» که خواننده می‌دهد، نه تنها کار مطالعه و تفکر را ساده‌تر می‌کند بلکه روند یادگیری را تسریع کرده و از خستگی عمومی هنگام مطالعه جلوگیری می‌کند. البته نکته‌ای که در این بررسی اجمالی نمی‌توان آن را نادیده گرفت پس گفتار مولف است. البته نکته‌ای که خواننده را اندازه‌ای شگفت‌زده می‌کند، خواننده که تا پایان کتاب با اثری با رویکرد علمی روبه‌رو بوده به ناگاه با متنی ادبیانه که حتی گاه لحن وعظ و خباله به خود می‌گیرد مواجه می‌شود. متنی که در آن صحبت از عدم دستیابی به معرفت یا همراهی همیشگی معرفت با دانستی است. سپس مولف خواننده را به انسانی زیستن یا بازیابی انسان در اصالت و جوهره خود دعوت می‌کند.

صرف نظر از اینکه ما تا می‌توانیم چه اندازه با این پس گفتار علم مخالف برداریم یا از تباطی میان آن و مباحث طرح‌شده در بدنه اصلی کتاب، نویسنده می‌تواند از اهمیت کتاب و مباحث طرح‌شده در آن چشم‌پوشی کرد.